

ΕΝΑΣ ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗΣ ΓΕΝΕΑΣ

"Υστερ' απ' τή μαύρη και σκοτεινή νύχτα της, ή Ρωμηοσύνη μας είδε μιᾶς γενεᾶς γλυκοχαράμματα, κ' υστερ' απ' τή χρυσή εκείνη χαραινγή, ἤλθε σιγά σιγά και ἡ μέρα της. Μέρα ὅμως συννεφιασμένη, ψυχρή και συλλογισμένη. Και ἄλλος προβλέπει τώρα ἄνεμο, ἄλλος βροντὲς κι' ἀστροπελέκια, ἄλλος ἀντάρρα που θά μᾶς κρύψη για πάντα τὸν ἥλιο και θά μᾶς ἔχη νὰ τουρτουρίζουμε χωρὶς χαρὰ και χωρὶς ἐλπίδα. Πῶς κᾄτι θά μᾶς ἔλθῃ δὲν χρειάζεται σοφία νὰ τὸ μαντέψουμε. Ὁ ἀέρας μυρίζει ἄσχημα, μυρίζει μὲ συμπάθειο ψευτιά, ἄς τὸ ποῦμε καθαρά και ῥωμαϊκά· ψευτιά μέσα σὲ κάθε στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς ἀτμοσφαιρας μας. Δὲν πιστεύουμε μήτε Θεὸ μήτε Διάβολο. Τὸν ἕνα γυρεύουμε νὰ τὸν ξεπεράσουμε 'ς τὴ σοφία, τὸν ἄλλον νὰ τὸν γελάσουμε. Ἐχουμε τὸ προπατορικὸ δυστύχημα νὰ ἡμαστε παραπολὺ ξυπνοί. Ὁ καθένας μας μεταχειρίζεται τὴ ξυπνάδα του για τὸν ἑαυτὸ του, κι' ἄς γείνη τὸ ἔθνος γῆς Μαδιάμ. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος μᾶς στενοχωρεῖ και ἡ συνείδησι ποῦ δὲν πᾶμε καλὸ δρόμο, και πασχίζουμε νὰ σκεπάζουμε τὰ χάλια μας μὲ λογιῆς λογιῆς πασσαλείμματα· μὲ ἄλλους λόγους ὑποκρισίας. Ὅλα μας εἶνε ἀσημωμένα και χρυσωμένα· μὰ ἀπὸ μέσα, τενεκέδες μονάχοι.

"Ἄς μὴ τὰ πολυκαλίζουμε τώρα. Πρέπει ὄλ' αὐτὰ νὰ γραφοῦν ξεχωριστὰ και ὕστερα ἀπὸ πολλή μελέτη. Πρέπει νὰ παρατηρηθοῦν καλὰ αὐτὰ τὰ σύννεφα ποῦ μαζεῦονται, αὐτὲς ἡ στάλες ποῦ πέφτουνε κάθε λίγο, αὐτὲς ἡ βροντὲς ποῦ βοῦζουν ἀπὸ μακρὰ. Ἴσως εἶνε γραμμένο νὰ κατέβῃ ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ 'ς τὸ κεφάλι μας. Τὸ κακὸ ὅμως εἶνε ποῦ σὰν κατέβῃ θά εὔρη τὰ παραθύρια μας ὀρθάνοιχτα, τὰ δώματα μας ἀκατρακύλιστα, και τὸν καρπὸ μας ἀμάζευτο! Πρέπει νὰ βγῆ κανένας μεγαλόφωνος διακλητῆς 'ς τοὺς δρόμους μας, νὰ φωνάξῃ μὲ ὄλην τὴ δύναμι πῶς ἔρχεται μεγάλος κατακλυσμὸς και νὰ προφυλαχτοῦμε, εἰδεμὴ θά μᾶς πλακώσῃ τὸ τρομερὸ ῥέμμα του και θά χάσουμε ὄλο μας τὸ ἔχει, ὄλα τὰ καλὰ ποῦ μᾶς ἀγοράσανε μὲ τὸ αἱμᾶ τους οἱ πατέρες μας. Ὡς τὴν ὥρα δὲν ἀκούστηκε ἀκόμα κανένας τέτοιος στεντόρειος Νέστορας. Ἴσως 'ς τὸ νῦν και αἰεταχτῆ 'ς τὴ μέση και μᾶς γλυτώσῃ. Ἐχουμε πολλοὺς ποῦ τὰ βλέπουνε, μὰ θέλουμε ἕναν νὰ μᾶς τὰ φωνάξῃ, ἐπειδὴ ὁ λαὸς θέλει φωνὴ ν' ἀκούσῃ και νὰ καταλάβῃ τί τρέχει.

"Ἄς τ' ἀφήσουμε λοιπὸν για μιὰ στιγμὴ, κι' ἄς πᾶμε πίσω μὲ τὸ νοῦ μας 'ς τὲς πρώτες ὥρες

ποῦ ἐγλυκόφεγγε ἡ παραξενὴ τούτη μέρα τῆς Ρωμηοσύνης. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γράψουμε ὀλακαιρη ἱστορία για νὰ παραστήσουμε τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ἐποχὴ. Ἄν ἔχετε δικθεσι, ἡμποροῦμε νὰ πάρουμε ἕνα ἀπὸ τοὺς χίλιους κρυφούς και ἀδόξους ἥρωας της, — ὄχι ἐκείνους ποῦ πολεμήσανε μὲ τ' ἄρματα τους, ἐκείνους ξέρομε, τοὺς ἐδοξάσαμε μ' ἕνα δύο στίχους, κι' ἄς τοὺς ἀφήσαμε ν' ἀποθάνουν τῆς πεινας οἱ πλειότεροι! Θέλω νὰ πῶ τοὺς ἥρωας ἐκείνους, ποῦ μὲ τὴν φυλλάδα 'ς τὸ χέρι, και μὲ τὸν πατριωτισμὸ 'ς τὴν καρδιά, πλημμυρούσανε ἀνατολὴ και δύσι, και διδάσκανε μικροὺς και μεγάλους, τί εἶδος ἀναγέννησι εἶνε τούτη ποῦ μᾶς ἐφέρονε οἱ ἄλλοι παλληκαράδες τῆς φωτιᾶς και τοῦ σπαθιοῦ. Αὐτοὶ εἶχαν προετοιμάσῃ τὰ χωράφια, ἐκείνοι ἤλθανε κι' ἐσπείρανε τὸ σπὸρο. Ὁ σπὸρος αὐτὸς ἐφύτρωσε, ἐκαρποφόρησε, και μᾶς διατήρησε ὡς τὴν ὥρα. Μαζὶ μὲ τὸν ἀληθινὸ καρπὸ ἐβγήκαν και πολλὰ ἀγριόχορτα και ζιζανια. Γι' αὐτὰ δὲν φταίει ὁ σπὸρος τῶν εὐλογημένων ἐκείνων ἀνθρώπων· ἄλλα εἶνε τὰ αἷτια, και θ' ἀραδιασθοῦνε κι' αὐτὰ μέσα 'ς τὸ κήρυγμα ποῦ θά μᾶς κάμῃ ὁ ἐθνικὸς ἐκείνος Μεσσίας, σὰν ἔλθῃ νὰ μᾶς τὰ ψάλῃ και νὰ μᾶς φέρῃ 'ς τὰ συλλογικά μας· ἂν μᾶς λυπηθῇ ὁ Θεὸς και μᾶς τὸν στείλῃ πρὶν τὰ χάσουμε ὀλότελα.

"Ἄς διαλέξουμε λοιπὸν ἕναν ἀπ' τοὺς ἀμέτρητους ἐκείνους ἐθνικοὺς ὀδηγούς και συμβούλους ποῦ μᾶς παίρνανε μωρὰ παιδιὰ ἀπ' τὰ χέρια τῶν τουρκομαθημένων γωνιῶν μας και μᾶς ξαναγεννοῦσανε. Ἄς πάρουμε ἕναν ποῦ ἐβλάστησε, ἀνθησε, και ἐμοσχομύρισε τὸν ἀέρα τριγύρω σὰν ἀφανέρωτη βιολέττα τῆς βουνοῦ, και ὄχι 'ς τὴν καθαυτὴ Ἑλλάδα, μόνον 'ς τὴν πεῖδὸ μεγάλη, και τὴν πεῖδὸ κοκοπαθιασμένη. Αὐτὸς θά μᾶς πῇ τὴν ἱστορία ὄλων τῶν ἄλλων, και ὄλης τῆς γενεᾶς ἐκείνης. Ὅσοι ἔχουν περασμένη τὴν πενηντάρρα θά θυμοῦνται τ' ὀλιγώτερο ἕνα τέτοιο πατριώτη, και θά κρίνουν ἂν δὲν ἦτανε ὄλοι τους τῆς ἴδιας θρησκείας ἱεραπόστολοι.

Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὄνομα ὁ πατριώτης μας. Και δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ποῦμε και τὴν πατρίδα του. Φτάνει νὰ μάθουμε πῶς σὰν τὸν ἐκρατοῦσε 'ς τὴν ἀγκαλιὰ της ἡ μάνα του, κρυμμένη μὲς 'ς τὸ κατῶγι, μιὰ νύχτα τοῦ 21, πέρασε ἕνα βόλι κοντὰ ἀπ' τ' αὐτὴ του και τὸν ἐτρόμαξε, ἐνὸς χρόνου μωρὸ. Ἡ μάνα του δὲν ἔζησε νὰ τοῦ τὸ διηγηθῇ. Τοῦ τὸ διηγήθηκε ἡ ἀδελφὴ του, ποῦ τὸν ἀνάθρεψε.

Ἀναθράφηκε λοιπὸν ἔς τὸν τρόμον καὶ ἔς τὴν φοίτη τῶν «σεφεριῶν» καὶ ὄχι σὲ μέρος ποῦ «σηκωθήκανε» οἱ δικοὶ μας. Μὴδὲ σὺν τοὺς ἐπέρασε ἀπ' τὸ νοῦ τέτοιο πράγμα! Σὺν ἤσυχον καὶ ἄκκοιο ἄνθρωπον ὅπου ἦταν, ἐπλερώνανε μὲ τὸν τόμον γιὰ τὰς ἀμαρτίαις τῶν ἄλλων. Ἄν «ἀμαρτάνω» καὶ αὐτοί, δὲν θενὰ πλερώνανε ἴσως περισσότερο!

Ἦραία ἐποχὴ μὰ τὴν ἀλήθεια γιὰ νὰ μεγαλώσῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ σχηματίσῃ χαρακτῆρα καὶ φρόνημα! Ὡραῖες κυριακὲς καὶ σκόλες, νὰ βγαίνῃ, λείει, καὶ νὰ πηγαίνῃ ἔς τὴν ἐκκλησιά, ἐξῆ χρονῶ παιδί, μὲ ζουρισμένο κεφάλι καὶ μὲ μαθὶ σκουφο! Καὶ ὅμως σὺν τῶχῃ ὁ ἄνθρωπος μέσα του, φαίνεται πῶς τίποτε δὲν τὸν σταματᾷ. Τῶχῃ λοιπὸν μέσα του ὁ μικρός, σὺν πολλοὺς ἄλλους ποῦ γεννηθήκανε, μεγαλώσανε καὶ προκόψανε μέσα ἔς τὰ ἴδια βάσανα. Κ' ἔτσι, σὺν ἄλλαξῃ τὰ δόντια του, ἐμάθαινε τὸ ἀλφάβητο ἔς τὸ κελλὶ τοῦ παπᾶ Γεράσιμου, καὶ δὲν ἦτανε μικροδουλειὰ καθὼς ποῦ τὸ μαθαίνανε τότες: πρῶτα ἀπ' τὸ Α ἔς τὸ Ω, ἔπειτα ἀνάποδα, καὶ ὕστερα α ω — β ψ — γ χ — καὶ πάει λέοντας! Ἄς ἔχει χάρη ὅμως καὶ ἔς τὸ ζῦλο ποῦ τὸν ἐφίλευε ὁ καλὸς ἐφημέριος σὺν δὲν ἤξερε τὸ μάθημά του.

Ἐνα χρόνο ἀκόμα, κ' ἐδιάβαζε τὸν «Ἀπόστολο.» Σὺν νὰ λέμε, ἔμαθε τὰ μισὰ γράμματα· τὰ ἄλλα μισὰ ἦτανε τὸ ψαλτῆρι καὶ τ' ὀκτωῆχι. Καὶ σὺν τὰ καλοχώνεψε καὶ αὐτὰ, γένηκε τὸ δεξιὸ χεῖρ τοῦ παπᾶ Γεράσιμου ἔς τοὺς ὄρθρους, γιὰ καὶ τὸ ζάψαλμο καὶ τὸ συναξαρι αὐτὸς τὰ διαβαζε.

Ἦτανε ὅμως καὶ λιγάκι τυχερός ὁ ἥρωάς μας, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ξεπέσῃ ἔς τὰ νερὰ ἐκεῖνα ἓνας γραμματισμένος μαθητὴς τοῦ «ἀγραμμάτου φιλοσόφου» Βενιαμίν. Ὁ καλὸς αὐτὸς νησιώτης ἔκανε καὶ τὸ γιατρό, καὶ πρέπει νὰ ἤξερε ἀπὸ ὑγιεινὴ, ἐπειδὴ κάθε ἀρρώστια τὴν ἀπέδινε ἔς τὸ στομάχι, φυσικὰ πλεὶο χρήσιμο ἀπ' τὰ «φαρμάκια» ποῦ πουλούσανε ἔς τὸ δρόμον οἱ «Κομπογιαννίτες» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κ' ἐφωνάζανε: «— Γιατρός καλός, γιατρικὰ καλὰ, γιὰ πᾶσα ντέρτι!»

Δὲν περιορίσθηκε ὅμως ἔς τὴν ἰατρικὴ ὁ φίλος, μὸν ἄνοιξε καὶ σχολεῖο. Ὁ Λάσκαρις ὁ Χρυσολωρᾶς, ὁ Δάσκαρις, καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι τῆς φιλολογικῆς τῶν σκοτεινῶν χρόνων μας ἐπαίρνανε κ' ἐδίνανε ἐκεῖ μέσα. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔμαθε καὶ ὁ ἥρωάς μας ψάλλοντας νὰ διαβαζῇ τὸ περίφημον τοῦ Χρυσολωρᾶ «ἀκουσον, ὦ παῖ, τῆς ἐμῆς συμβουλῆς» κτλ. Ἐκεῖ ἔμαθε καὶ νὰ ὀρθογράφη κᾶπως· λέγω κᾶπως, ἐπειδὴ μιὰ φορὰ ἔγραψε τὸ νομιζῶ μὲ η καὶ ὁ καλὸς μας γιατροφιλόσοφος ἄμα τὸ εἶδε, τοῦ ἐκάθισε ἓνα χαστουκὶ λέγοντας «πανζήμιον, τὰ εἰς ἰζω, διὰ

τοῦ ἰῶτα γράφονται». Αὐτὸ μᾶς τὸ διηγούτανε ὕστερα μὲ πολὺ γούστο.

Ἦς τὰ 1832 ἐροδάνιζε κανόνες κ' ἐκοπάνιζε βήματα ὁ μικρός μας. Τὸ ἀγαπημένο τους κείμενον ἦτανε ὁ χαριτωμένος Λουκιανός, καὶ ἐπειδὴ τὰ μαθαίνανε ὅλα τότε ἀπ' ἔξω, ἐκατάντησε νὰ γεινῇ ὁ μαθητὴς μας ἓνα εἶδος φωνογράφου, ποῦ μπορούσε νὰ σοῦ ξαναπῆ ὅλο τὸ «Ἐνύπνιον» ἄμα τὸν ἐκούρτιζες! φυσικὰ αὐτὴ ἡ δουλειὰ δὲν μπορούσε νὰ πάγῃ σὲ μᾶκρος. Ἡ μάθησις τοῦ γιατροφιλοσόφου δὲν ἦταν ἀπεριόστη, καὶ δώδεκα χρόνων ἐπαράδωσε τὸ μικρὸ ἔς τὴν ἀδελφὴν του τελειόφοιτο.

Τότε ἄλλο ἐπάγγελμα ἀπὸ πραγματευτᾶδικον δὲν συλλογιούντανε κανεῖς. Ἐπειτα ὁ μικρός μας εἶχε ὡς φαίνεται καὶ κάποιον κλίσι πρὸς τὸ ἐμπόριον, γιὰ τὸ μακελειό, ἐκεῖ ποῦ κάθε ἀγοραστὴς ἔχωνε τὸ δάχτυλό του ἔς τὸ μέρος τοῦ κρεμαμένου ζώου ποῦ ἤθελε ν' ἀγοράσῃ, καὶ περιμένε τὴ σειρά του, αὐτὸς κατάφερνε πάντοτε νὰ βάζῃ ἔς τὸ χεῖρ τὸ κομματί ποῦ τοῦ παράγγελεν ἡ περίφημη μαγειρίσσα ἀδελφὴν του. Θὰ ἔμπαινε λοιπὸν σὲ κανένα ἐργαστῆρι τοῦ χωριοῦ, κ' ἐκεῖ μέσα θᾶρχιζε καὶ θὰ τέλειονε ἡ ἱστορία του! Ἐνας του συγγενῆς ὅμως ἔς τὴ Σύρα, ποῦ ἐπλούτησε ἐκεῖ καθὼς ὅλοι ποῦ πήγανε ἔς τὸ περίφημον ξερωνῆσι, ἔμαθε πῶς ὁ μικρός ἐξᾶδελφός του δὲν ἐκοιμότανε, καὶ πῶς θᾶπιανε τόπο ἔς τὸ μαγαζὶ του· γράφει καὶ τὸν προσκαλεῖ ν' ἀλλῆ ἔς τὴ Σύρα. Αὐτὴ ἡ πρόσκλησις, Θεοῦ θέλημα καὶ κάμωμα, ἀποφασίσει τὴν τύχη του, καὶ καθὼς θὰ δοῦμε ἀργότερα, καὶ τὴν τύχη τῆς πατρίδας του.

Πῆρε λοιπὸν τὸ σεντουκὶ του, τὴν εὐχὴ τῆς ἀδελφῆς του, καὶ τὸ συντακτικὸ τοῦ — θαρῶ πῶς ἦτανε τοῦ Βαρδαλάχου, — κ' ἔσυρε πρὸς τὸ πέλαγον μ' ἓνα καΐκι. Τί εἶδος ταξιδιῆ ἔκαμε δὲν μᾶς διηγήθηκε, μᾶς εἶπε ὅμως πῶς ὡσοῦ νὰ φθάσῃ ἔς τὴ Σύρα ἔμαθε ἀπ' ὄξω τὸ Συντακτικὸ του! Θεὸς ξέρει τί καλὸ τοῦ κάμανε οἱ κανόνες ἐκεῖνοι! Ὅλα τὰ ἐκπαιδευτικὰ βιβλία τοῦ καιροῦ του ἦτανε, καθὼς γνωρίζουμε, ἔς τὴν ἀρχαία γραμμὴν. Ἄν ὄχι ἄλλο ὅμως, συνειθίζανε τοὺς νέους ἔς τὸ λεκτικὸ τῆς ἀρχαίας, καὶ ἴσως γι' αὐτὸ τὰ δασκαλόπαιδα τῆς γενεᾶς ἐκείνης ἐγνωρίζανε τὴν ἀρχαία, ἂν ὄχι ὡς ἐπιστήμη, τὴν ἐγνωρίζανε ὅμως ὡς γλῶσσα, καὶ τὴν ἐγράφανε μάλιστα. Θὰ πῆτε καλλι' ἄς ἔλειπε τὴν σοφίαν· αὐτὸ ἄλλο ζήτημα.

Ἐξῆ μῆνες ἔμεινε ὁ ζενιτεμμένος νησιώτης μέσα ἔς τὰ βαρέλια καὶ τὰ σακούλια τοῦ συγγενῆ του. Αὐτὸς ἦτανε φυσικὰ εὐχαριστημένος ὄχι ὅμως καὶ ὁ μικρός. Ὁ μικρός ὠνειρευότανε ἄλλα πράγματα· τὰς νύχτας του τὰς περνοῦσε διαβάζοντας, τὰς μέρες ἀναστενάζοντας μέσα ἔς τὰς ἀποθήκας! Αὐτὸς ἤθελε νὰ μάθῃ γράμματα.

Κάτι άκουσε για τὸ γυμνάσιο καὶ για τὸ Γυμνασιάρχῃ τῆς Σύρας, κάτι ποῦ τοῦ ἐσάλεψε ὅλη τὴν πίστι καὶ εὐλάβεια ποῦ ἔτρεφε πρὸς τὸν γιατροφιλόσοφο τῆς πατρίδας του. Συλλογιζότανε λοιπὸν πῶς νὰ μπῆ κι' αὐτὸς 'ς τὸ Γυμνάσιο. Ἀπὸ δῶ εἶχε ἀπὸ κεῖ εἶχε, εὐρήκε τὸν τρόπο. Μιά πρωινὴ ἀφίνει ἕνα γραμματάκι ἀπάνω 'ς τὸ γραφεῖο τοῦ προστάτη καὶ συγγενῆ του. Ἦτανε μιὰ ἀναφορὰ ποῦ τὸν παρακαλοῦσε νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ πάγῃ 'ς τὸ Γυμνάσιο, κ' ἐπειτα αὐτὸς νὰ τὸν ξεπληρώσῃ σὰν προκόψῃ. Ὁ προστάτης του, καλὸς ἄνθρωπος, ἐδιάβασε τὸ γράμμα, ἐσυγκινήθηκε, τὸν ἐφώνασε, κι' ἐσυμφώνησε νὰ τὸν βοηθήσῃ. Κ' ἔτσι γλύτωσε ὁ καλὸς μας μιὰ καὶ καλὴ ἀπ' τὸν «Κερδῶ», καὶ κολλήθηκε 'ς τὸ «Λόγιον Ἐρμῆ», — νὰ ποῦμε κ' ἐμεῖς τὸ αἰώνιο καὶ ἀτελεύτητο αὐτὸ ῥητό. —

Ἄς σταθοῦμε ὅμως ἐδῶ λιγάκι νὰ δοῦμε τί εἶδος ἀέρας φυσοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη 'ς τὴ Σύρα.

Τὸ Γυμνάσιο τῆς Σύρας 'ς τὸν καιρὸ τοῦ Σερούιου ἦτανε κέντρο ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὡς τόσο ὁ ἐνθουσιασμὸς τί δὲν κάνει! Αὐτὸς ἦτανε ὁ ἀληθινὸς βασιλεὺς τοῦ ἔθνους σὰν ἐπρωτοβγήκε ἐλεύθερο 'ς τὸν κόσμο. Αὐτὸς ἐκυβερνοῦσε τὴν Ἑλλάδα, τὴ Σύρα, τὸ Γυμνάσιό της καὶ τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον Γυμνασιάρχῃ της. Σήμερα ἴσως δὲν θὰ μᾶς ἔκανε ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος. Τότες ὅμως ἦτανε ἴσα ἴσα ὁ τι ἤθελε ἡ ῥωμησοσύνη ἄνθρωπος τῆς καρδιάς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ῥήτορας καὶ ποιητής, τὸν κατακρίνανε μερικοὶ γιατί ἀγαποῦσε παραπολὺ τὴ ῥητορικὴ, καὶ μετέδωσε τὴν ἀγάπη αὐτὴ καὶ 'ς τὴ νεολαία. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἐκάμανε αὐτὴ τὴν ὄχι ἄτοπη κρίσι ἐλησμονήσανε πῶς αὐτὴ ἡ ῥητορικὴ ἐθαυματουργήσε μέσα 'ς τὰ μακρινὰ καὶ ἀγνώριστα τουρκοχώρια ποῦ σκρπισθήκανε κατόπι οἱ μαθηταὶ του. Σήμερα ὅλοι ξέρουνε πῶς μᾶς χρειάζεται παιδεία για νὰ πάμε ἐμπρὸς 'ς τὸν κόσμο. Κι' ὅσοι δὲν τὸ ξέρουνε, δὲν ἔχουν παρὰ νὰ κυττάζουν πῶς μᾶς ξεσλαβίζουν τὴ Ρούμελη οἱ καλοὶ γειτόνοι μας, καὶ θὰ τὸ μάθουν. Τότε ὅμως ἐχρειαζοῦτανε ὁ κόσμος «κήρυγμα» για νὰ τὸ χωρέσῃ ὁ νοῦς του, καὶ ν' ἀνοίγῃ τὰ πουγγιά του για σκολειὰ καὶ για δασκάλους, μάλιστα ἐκεῖ ποῦ δὲν εἶχε Κυβέρνησι νὰ φροντίξῃ για τέτοια. Νὰ γιατί ἐχρησίμεψε ἡ ῥητορικὴ ἐκείνη, νὰ γιατί ἐστάθηκε ἐθνικὸς εὐεργέτης ὁ Σερούιος.

Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο φαίνεται πῶς σὲ κάθε ψύλλου πῆδημα ἐβγαζανε κ' ἕνα λόγο οἱ δασκάλοι. Τέτοιους λόγους πρέπει νὰ ἐβγαλε ὁ Σερούιος ἀμέτρητους. Τὰ «Σκαλαθύρματά» του δὲν τοὺς ἔχουν ὅλους. Μέσα 'ς αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ διθύραμβος ἐπαράβγαινε μὲ τὰ ῥητο-

ρικὰ σχήματα, — ὁ Πινδαρος μὲ τὸ Δημοσθένη. Τὸ ὕφος του ἦτανε ὑψηλό, δεσποτάδικο, ὅτι τέτοιο θέλετε. Ὁ ἦχος, ἡ μουσικὴ σειρά τῶν λόγων, ἔδιναν κ' ἔπαιρναν 'ς τὴ ῥητορικὴ του. Καὶ ἂν δὲν ἦτανε κάθε λέξι του βαμμένη μέσα 'ς τὸ αἷμα τῆς πατριωτικῆς καρδιάς του, θὰ καταντοῦσε ἴσως βαρετὸς μὲ τὰ μεγάλα του λόγια. Ἀλλὰ τὸ ἱερὸ ἐκεῖνο αἶσθημα τ' ἀγίαζε ὅλα, ἐνθουσίαζε καὶ τοὺς γέρους ποῦ μόλις καταθέσανε τὰ ὄπλα, καὶ τοὺς νέους ποῦ βλέπανε ἀκόμα ν' ἀχνίζῃ τὸ αἷμα τῶν πατέρων τους.

Ἡ μεγάλη του μάθησι καὶ τὸ ἐκτακτὸ του μνημονικὸ φαίνονταν ἀπ' τ' ἀμέτρητα ῥητὰ ποῦ στολίζανε τοὺς λόγους ἐκείνους. Ἐδιαλεγε τοὺς πιὸ βροντεροὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Πινδαρου, καὶ μ' αὐτοὺς ἀρχίζε, ἐξακολουθοῦσε, κ' ἐτελείωνε τοὺς ἀτέλειωτους λόγους του. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἄκουες καὶ δικούς του στίχους, ἐπειδὴ καὶ 'ς τὴ στιχοιργία δὲν πήγαινε πίσω, στιχοιργία φυσικὰ φορτωμένη μὲ ὅλα τὰ κουδούνια τῆς σχολῆς τῶν Σούτζων. Εἶχε δὲ καὶ δικές του φιλοσοφικῆς γνώμες ὁ Σερούιος, καὶ δὲν τὲς ἔκρυβε μὴδ' αὐτές. Παραδειγμα: δὲν παραδεχότανε τὴ θλάσι τοῦ φωτός. Ἐπρωτιμοῦσε τὲς ποιητικῆς θεωρίες τοῦ Σαιμπιέρου, καὶ τὲς ἐδίδασκε καὶ 'ς τὴ ψυχολογία του μ' ἕνα ἀκατανόητο πείσμα. Ἡ ψυχολογία του εἶνε ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλος ἕνα ἐγκώμιον τοῦ ἀγαπημένου του Πλάτωνος.

Ἐπεται τὸ τέλος

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΦΙΛΟΥ

Αἱ κατωτέρω συγκινητικαὶ σελίδες ἀπεσπάσθησαν ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Μισελῆ, δημοσιευθέντος πρό τινας ὑπὸ τῆς χήρας του. Ὁ περιώνυμος συγγραφεὺς συνεδέετο κατὰ τὴν νεότητά του δι' ἀδελφικῆς φιλίας μετὰ τινος συναδέλφου του ὀνόματι Ποανσῶ, ὅστις ἕνωρις ἀνηράγῃ ὑπὸ φθίσεως. Τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τὴν σπαρακτικὴν ὁδύνην ἣν ἠσθάνθη ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ του περιγράφει ἀπαραμίλλως εἰς τὰς σελίδας ταύτας τοῦ Ἡμερολογίου του.

Τετάρτη. 21. — Τὰ πάντα ἐτελείωσαν! Ὁ Ποανσῶν ἀπέθανε τὴν 14. Τὸν εἶδα τὴν Δευτέραν ἐνῶ μετέβχινά εἰς τὰς παραδόσεις μου καὶ ἐτρόμαξα διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὴν νύκτα μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν τοῦ προσώπου καὶ τῆς χροιάς του. Ἦναγκάσθη νὰ πλησιασῶ εἰς τὴν ἐστίαν διὰ ν' ἀποκρῦψω τὰ δάκρυά μου. Ἡ δεσποινὶς Ρουσσῶ, ἣτις ἦλθε μετ' ὀλίγον, κατελήφθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς συγκινήσεως. Ἐτρεμον μήπως τὴν ἴδη κλαίουσαν καὶ προσεπάθουν, καταστείλας τὴν ταραχὴν μου, νὰ διατηρῶ ξηρὰ τὰ ὄμματα καὶ γαλήνιον τὸ πρόσωπον. Καθήμενος παρὰ τὴν κλίνην του ἐκράτουν εἰς χεῖρας βιβλίον μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἀνεγίνωσκον, πράγματι ὅμως ἡ προσοχή μου δὲν ἀπεσπᾶτο ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁσάκις ἤ-